

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Grašinar

Tetovaže z religioznimi simboli in njihov pomen

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTET ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Grašinar

Mentor: izr. prof. dr. Peter Stanković

Tetovaže z religioznimi simboli in njihov pomen

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Hvala,

... v prvi vrsti staršem, ki so me ob študiju spodbujali, predvsem za čustveno podporo, ki je vedno neprecenljiva.

... Jaku, da me je vsakič znova spodbujal, da sem na pravi poti in da zmorem ter da mi je vsa leta študija stal ob strani.

... profesorju dr. Peter Stankoviću za izredno prijaznost in razpoložljivost ter za vse strokovne nasvete.

Hvala ...

"You will never be able to escape from your heart.

So it's better to listen to what it has to say."

- Paulo Coelho -

Tetovaže z religioznimi simboli in njihov pomen

Tetoviranje človeškega telesa je bilo že od nekdaj fascinantno tako za samega udeleženca kot za opazovalca. Večinoma je v družbi takšno dejanje veljalo za tiste marginalizirane posameznike in ljudstva, ki v očeh zunanjih opazovalcev niso bili »civilizirani«. Danes pa so tetovaže poplavile svet in postale del umetnosti, del pop kulture, del modernizacije; postale so orodje za izgradnjo individualizacije, ki je vidna že pred osebnim spoznavanjem posameznika.

Diplomsko delo obravnava tetovaže z religioznimi simboli ter njihov pomen. Zanima me predvsem kaj žene ljudi, da si tetovirajo takšne in drugačne religiozne simbole ter kakšno je ozadje tega – ali gre za neko hitro dejanje ali pa se morda za takšno odločitvijo skriva neka globlja zgodba, ki je posameznika pripeljala do odločitve za dotičen religiozni simbol? V prvem delu se posvetim predvsem teoriji, ki je ključnega pomena za razumevanje nekaterih pojmov, ki bodo v diplomskem delu uporabljeni. Vključena je sama zgodovina tetovaž vse do razlage simbolov in ostalih ključnih pojmov. Na koncu se nahaja analiza podatkov intervjujev, ki so bili opravljeni z osebami, ki imajo eno ali več tetovaž z religioznimi simboli.

Ključne besede: tetovaže, religiozni simboli, religija, kultura, posameznik

Tattoos with religious symbols and their meaning

Tattooing the human body has historically been fascinating, both for single participant as an observer. In the society such action was mostly for marginalized individuals and people, which in the eyes of outside observers were not "civilized". Today, tattoos flooded the world and become part of the art, part of the pop culture, part of the modernization; they become a tool for the construction of individuation, which is visible even before the personal learning about the individual is made.

Thesis deals with religious symbols tattoos and their meanings. I wonder why people are driven to have a tattoo with religious symbols, and what lies behind this - whether it is a fast action or perhaps behind such a decision lies a deeper story that led to the decision of the individual to a certain religious symbol? The first part is focused mainly on theory, which is crucial for understanding certain concepts that will be used in the thesis. It is about the history of tattoos, to interpret symbols and other key concepts. At the end is the data analysis of interviews, which were conducted with persons who have one or more tattoos with religious symbols.

Key words: tattoos, religious symbols, religion, culture, individual

Kazalo

1 UVOD	6
2 TETOVIRANJE KOT PRAKSA.....	8
2.1 TETOVIRANJE, POSAMEZNIK IN TELO.....	8
2.2 TETOVIRANJE KOT KULTURNI FENOMEN	9
3 SIMBOLI V NAVEZAVI NA RELIGIJO IN TETOVAŽE	12
4 EMPIRIČNA ŠTUDIJA	16
4.1 INTERVJU	17
4.2 ANALIZA	18
4.3 UGOTOVITVE	20
5 ZAKLJUČEK	22
6 LITERATURA	25
PRILOGA	
PRILOGA A: Intervju - vprašanja in odgovori.....	27

1 UVOD

Vsaka družba na tem svetu ima svojo kulturo, ki v sebi združuje različne običaje, prakse, prepričanja in verovanja, pa najsi gre za modne zapovedi, komunikacijo med ljudmi, ožje družinske odnose, samo politiko družbe ali pa za odnos do telesa. Naše telo je vedno z nami, zato imamo tudi občutek, da ga uporabljamo ali skrbimo zanj tako, kot ustreza samo nam. Pa vendar se je na tej točki potrebno vprašati ali je temu res tako? Mar družba nima niti najmanjšega vpliva na to, kako bomo dojemali svoje telo in kako bo nanj reagirala širša množica? Odgovor je seveda pritrdilen. Ne glede na to, da smo v svojem telesu na nek način ujeti, smo ujeti tudi v družbene norme predstavitve našega telesa in temu ni moč pobegniti.

Že od nekdaj so se različne družbe do teles svojih posameznikov vedle na posebne načine. Telo je prazno platno, na katerem se odraža kultura posamezne družbe. Tu gre za oblačila in modne trende, za različna telesna okrasja, kot so uhani, prstani in ves ostali nakit ter prebadanje kože na različnih delih telesa in navsezadnje poslikava telesa začasno ali pa permanentno kot je tetoviranje. Tetoviranje ima več obrazov in še več zgodb, za vsem tem pa se skriva bogata zgodovina, ki priča o tem, da je tetoviranje za človeštvo res nekaj posebnega in izjemnega, saj se je okrog te prakse razvilo mnogo teorij in proučevanj, ki hitijo pojasnjevati ta izreden fenomen.

Tetoviranje telesa ni nova ali novejša praksa, pač pa je redni spremljevalec različno starih družb, ki so s pomočjo tetoviranja želele dobiti različne učinke. Tu gre za protibolečinske tetovaže, za čaščenje in približevanje bogovom pa tudi za varovanje posameznikov ali pa zgolj za označevanje življenjskih prehodov posameznikov preko iniciacijskih obredov.

V zahodnih kulturah, natančneje v Sloveniji, je tetoviranje postalo popularno v približno zadnjih desetih letih ali morda nekaj več. V tem času je tetoviranje dobilo status posebne umetnosti, postalo je sprejemljivo, predvsem pa popularno tako pri moškem kot pri ženskem spolu. Motivi, ki krasijo telesa, so zelo različni in večinoma prilagojeni individualnemu okusu lastnika tetovaže. Tako so lahko sestavljeni iz različnih simbolov, sicer nekompatibilnih, ki pa skupaj tvorijo zgodbo, ki je skladna le z doživetji posameznika ter je tako edinstvena.

Simboli, ki postrežejo z več pomeni, so pomembni za razumevanje sveta v katerem živimo. Religiozni simboli pa so še toliko bolj pomembni, saj jih povežemo s svetim in do njih

gojimo posebno spoštovanje. Združitev tetoviranja in religioznih simbolov pa je nekaj zelo posebnega in zanimivega za proučevanje.

Tetovaže z religioznimi simboli in njihovo razumevanje je pomembno ne samo zaradi popularnosti samih tetovaž, pač pa tudi zaradi različnih religijskih simbolov, ki prav pri tetovažah pogosto segajo izven konvencionalnih okvirov ter se tako med seboj čedalje bolj združujejo in stapljajo, s tem pa ustvarjajo nove pomene. Tako ponujajo mnogo zanimivih raziskovanj in proučevanj o tem kaj se skriva za takšnimi simboli in zakaj se posamezniki za njih odločajo.

Tema je za raziskovanje zanimiva zaradi dveh različnih pojmov – tetovirana in religioznih simbolov. Oba pojma sta v družbi od nekdaj povzročala razprave o njihovih razsežnostih. Tetoviranje je bilo skozi čas velikokrat tabu tema. Kulture, ki so imele v svoji tradiciji prakso tetoviranja za nekaj običajnega so ob stiku z drugimi, predvsem belimi kulturami, nemalokrat naletele na neodobravanje, celo prepovedi te prakse, ljudje s tetovažami pa so bili označeni za primitivne in nizko razvite. Danes pa je postalo tetoviranje izredno moderno, celo privlačno in zaželeno. Vzniknila je neka popolnoma nova umetnost, ki je iz leta v leto bolj dovršena in popularna, pri motivih pa praktično omejena le z domišljijo posameznika. Tako so motivi lahko tudi različni religiozni simboli.

Religiozni simboli so v primerjavi s tetoviranjem večinoma vedno uživali odobravajoč status, spoštovanje, včasih celo strahospoštovanje. Ker so povezani s svetim, se je praviloma z njimi tako tudi rokovalo, če izvzamemo srečanja kultur z drugimi kulturami, ki niso spoštovala religioznih simbolov nasprotne kulture. Ti simboli so izredno pomembni spremljevalci religije, so kot nekakšen vidni podaljšek religioznega svetega, ki ga posamezniki lahko častijo in verujejo vanj. So vidni opomin temu, da sveto obstaja.

Kar je zanimivo, pa je združitev tetoviranja in religioznih simbolov. Dva nasprotujoča si pojma s svojo združitvijo nista ostala neopažena. Skupaj odpirata nove razprave, obenem pa rušita tabuje in strah pred neznanim in novim ter kličeta po sprejemanju drugačnosti. Diplomsko delo se osredotoča ravno na to združitev, jo poskuša pojasniti in navesti razloge, zakaj se ljudje odločajo za tetovaže z religioznimi simboli.

2 TETOVIRANJE KOT PRAKSA

Tetoviranje je ime prakse, ki jo uporabljajo ljudje za permanentno (lahko tudi začasno) okraševanje svojega telesa z barvilom. Je starodavna umetnost, poznana na vseh celinah sveta. Praksa ima obširno zgodovino pri mnogih različnih kulturah. Običajno je tetovaža ustvarjena s strani mojstra oziroma specialista, ki z uporabo ostrega predmeta s prebadanjem kože pod njo vnaša barvilo. (Pitts-Taylor 2008, 479 – 480).

Tetoviranje kot praksa je doživelo velike spremembe. Tako kot ugotavlja Mary Kosut (2014) so to prakso na zahodu sčasoma začele priznavati in častiti kot umetnost tudi različne galerije in muzeji. V New Yorku so se od leta 1995 zvrstile različne razstave, ki so povzdignile tetovaže med umetnost. Najbolj znane razstave v tistem času so bile *Pierced hearts and true love* (1995), *Body art: marks of identity* (1999) in *The art of Gus Wagner* (1999). Kosut (2014) pravi, da je tetoviranje pravzaprav posebna kulturna oblika, ki lebdi nekje med visoko, nizko in popularno kulturo; seveda je vse odvisno od same tetovaže in konteksta v katerem je ustvarjena in kasneje ocenjena.

Beseda *tattoo* izvira iz tahitijske besede *tatu* in pomeni *označevati nekaj*. Tahitijski mit pravi, da sta dva sinova ustvarjena po podobi boga, imenovana *Ta'aroa*, naučila ljudi umetnosti tetoviranja. Ta umetnost se imenuje *tapu* in pomeni sveta oblika umetnosti. Šamani so bili visoko usposobljeni za vodenje religijskih ritualov, za poznavanje oblik oziroma motivov, poznali pa so tudi vse tehnične podrobnosti za izvajanje umetnosti tetoviranja. (Scheinfield 2007, 362).

2.1 TETOVIRANJE, POSAMEZNIK IN TELO

Tetoviranje je zanimivo predvsem zato, ker se v večini primerov nanaša na človeško telo. Praksa je bila, ponekod še vedno je, tabuizirana v zahodnem svetu zaradi krščanskih pogledov na telo. Telo je po njihovem ustvarjeno od Boga in je potemtakem popolno bitje, ki ga posameznik ne sme oskruniti z nikakršnimi telesnimi okrasji, kot so pirsingi, tetovaže in druge telesne umetnosti, ki na telesu pustijo večni odtis.

Telo je nepopisan list papirja, ki posamezniku ponuja nešteto možnosti, da preko njega izrazi svojo individualnost, svoje osebne lastnosti in svoj način življenja. Simmel (2000) pravi, da se je pot k osvobajanju pričela v renesansi. Takrat so se začele težnje k individualnemu

oblačenju, saj si je posameznik zaželel, da bi bil drugačen od ostalih, da bi bil poseben. Najbolj pa si je želel v svoji okolici vzbuditi spoštovanje. »Predstavitev človeka v renesansi se je ne glede na to, ali je šlo za individua ali za junaški ideal, dogajala v *telesu* in se ni nanašala na *telo*. Telo je bilo tu akter, ne rekvizit« (Belting 2004, 117).

V 18. stoletju pa »postane svoboda splošna zahteva, ki jo je posameznik uporabljal za pokrivanje najrazličnejših pritožb in uveljavljanj nasproti družbi.« (Simmel 2000, 174). Sladkost takšne svobode se je spremenila v ujetost in zasičenost posameznika. Tako Belting (2004) pojasnjuje, da plastični kirurgi oglašujejo zamenjave delov teles ali pa vsaj olepšanje le teh, razne reklame pa ena za drugo delijo nasvete, na kakšen način mora posameznik svoje telo uporabljati in kako mora zanj skrbeti.

Vsi pritiski na ljudi vplivajo na določen način, zavedno ali nezavedno. Nekateri se takšnim pritiskom podredijo in postanejo ujetniki modnih zapovedi, zdrave prehrane in športnih aktivnosti, spet drugi vse to zavračajo. Upirajo se lahko tako, da niso modno oblečeni in da ne sledijo vsem medijskim pritiskom o zdravem telesu in o pravilni skrbi za telo. Tudi tetoviranje se na tem mestu obrača na obe strani. Po eni strani je lahko zelo površinsko in modno zapovedano, na drugi strani pa je lahko uporniško in individualno. Ali tako kot pravi Krpič: »Koža je meja med posameznikovim notranjim, telesnim in zunanjim svetom. [...] S fizičnim posegom v področje kože slednja postane element, ki omogoča nastanek dogodka na površini človekovega telesa« (Krpič 2011, 65).

2.2 TETOVIRANJE KOT KULTURNI FENOMEN

Tetoviranje je kulturni fenomen zato, ker je značilno le za človeštvo in njegove kulture po svetu. Gre za poseben in tudi kompleksen pojav. Nekatere kulture imajo izredno dolgo tradicijo tetoviranja, medtem ko se druge šele dobro spoznavajo s to prakso. Zgodovina tetoviranja je izredno kompleksna, raznolika in zanimiva ter obenem polna nasprotij in raznih preobratov. Na mnogih ktičkih sveta so si ljudje omislili ta večni okras na koži in prav vsaka kultura je imela svoje vzorce, ki so predstavljali določene življenjske dogodke, čaščenja ali pripadanja, vstop v obredja in podobno. Tetoviranje je bilo včasih precej bolj boleče, saj so bili instrumenti za izdelavo tetovaž izdelani doma in niso imeli električnega motorčka – prva električna naprava za tetoviranje je bila patentirana leta 1891 s strani Samuela O'Reillya. (Schiffmacher 1996, 7) – zato pa si je ta umetnost pri človeštvu našla prav posebno mesto in status.

Za razumevanje samega tetoviranja pa se je najprej treba obrniti predvsem globalno, da bi razumeli celotno sliko in ta kompleksen sistem simbolnih pomenov tetovaž in tetoviranja. Kot že omenjeno, tetoviranje nima korenin v sodobni moderni družbi, pač pa je to starodavna praksa mnogih kultur po vsem svetu.

Zgodovinsko gledano je bilo tetoviranje predvsem domena kultur okrog Polinezije in Tihomorske regije, posledično pa iz tega okolja izvira tudi angleška beseda »tattoo« za tetoviranje. Beseda »tatu« v njihovem primeru pomeni stavkati (»to strike«) in je izpeljana iz specifične metode pisanja, v kateri z zelo ostrim instrumentom, podobnim igli, vnesejo barvilo pod površje kože. (Pitts-Taylor 2008, 481). Tudi danes je metoda zelo podobna, le da so instrumenti profesionalne narave in da je na voljo cela paleta barv, ki jih lahko vnesejo pod kožo, celjenje same kože pa je s pomočjo mnogih krem veliko hitrejše in manj tvegano za razna vnetja na njej. Tudi samo tetoviranje je zaradi tega veliko bolj natančno in tako ponuja veliko možnosti za prave umetnije na človeški koži.

V tradicionalnih družbah, kot na primer med Maori, je tetoviranje močno povezano s socialno, duhovno in spolno dimenzijo. Tetovaže Maorov so narejene iz črnih pigmentov in iz jasnih spiralnih linij ter veljajo kot označba, da je mlada oseba dosegla leta, ko je sposobna prevzeti vso svojo odraslo vlogo in odgovornosti. Pri moškem spolu je to obdobje, ko je pripravljen postati bojevnik – takrat mu obraz in spodnji del telesa tetovirajo s spiralnimi vzorci. Tetoviranje obraza se imenuje »moko« ter je pri vsakem posamezniku različen, kot nekakšen prstni odtis. Tudi ženske so tetovirane po obrazu, ko dosežejo spolno zrelost, tetovaže pa imajo le okrog brade in ustnic. (Pitts-Taylor 2008, 481 – 482).

Na Japonskem se umetnost tetoviranja imenuje »irezumi«, kar pomeni »vnesti črnilo« in opisuje postopek, v katerem je črnilo najprej nanešeno na kožo in šele potem vanjo vdeleno. Tehnika je poznana po svoji zmogljivosti ustvarjanja izredno fine umetnosti z zapletenim senčenjem in zelo detajlnimi dizajni z bogatimi barvami. Tradicionalne poslikave vsebujejo rože, mitološka bitja in japonske pismenke, ki so nato nanesene na celotno telo tudi na način, da se prilagajajo gibanju telesa in tako dejansko vtetovirani motivi oživijo. (Pitts-Taylor 2008, 482). Tudi Rimljani in Grki so poznali tetovaže. Rimljani so na primer s tetovažami označevali kristjane kot družbene odpadnike, ti pa so si nato začeli sami tetovirati krščanske simbole v znak predanosti veri. (Pitts-Taylor 2008, 483 – 484).

Tudi v evropskem prostoru je bilo tetoviranje sprva v večini rezervirano za označevanje kriminalcev in sužnjev. V nekaterih delih Rusije so bile tetovaže na obrazu domena obsojencev. Ko so ti pričeli uporabljati tetovaže v svoj prid in se začeli sami tetovirati, se je razvil kompleksen simbolni sistem, ki so ga znale brati le kriminalne združbe. (Pitts-Taylor 2008, 485). Iz proučevanja ruskih tetovaž so se razvile mnoge raziskave, ki pojasnjujejo pomene teh tetovaž.

Tetoviranje kot kulturni fenomen se v svojih praksah pričakovano spreminja, prilagaja in odziva na kulturne in družbene spremembe. Z vse večjo svobodo izražanja ljudje lahko uporabljajo svojo domišljijo na različnih področjih. Pri praksi tetoviranja je zanimivo to, da se posamezniki čedalje bolj odločajo za tetovaže z religioznimi simboli. Tu omenjam moderno, potrošniško družbo. Eden izmed dokazov takšne spremembe je lahko že sama Zveza krščanskih tetovatorjev (angl. Alliance of Christian Tattooers), ki na prazno človeško platno tetovira le krščanske religiozne simbole in na takšen način izkazuje svojo predanost veri. Ustanovljena je bila leta 2011, kar jo uvršča med sorazmerno mlade zveze, a hkrati predstavlja tudi izredno pomemben korak k razumevanju povezave med današnjo družbo in tetovažami z religioznimi simboli.

Navsezadnje bi tetoviranje lahko imenovali kar ljudska umetnost, saj služi tako estetsko kot tudi funkcionalno. Tako imajo lahko le okrasno funkcijo, lahko pa kažejo tudi mesto, na katero se v družbeni lestvici posameznik s tetovažo uvršča. Ne glede na to, za kakšen namen so se tetovaže uporabljale (zakonski stan, pripadnost neki organizaciji, označevanje sužnjev in kriminalcev, verska ali plemenska pripadnost ipd.), so bile in še vedno so socialno znamenje. Služijo bodisi kot znak vključenosti ali izključenosti. Tetoviranje je eno izmed najbolj obstojnih in univerzalnih oblik telesne umetnosti (body art). (DeMello 2007, 266). Zahodni svet je za tetovaže kot umetnost v primerjavi z nekaterimi drugimi kulturami odprt kratek čas, pa še v tem času so se izmenjavala obdobja odobravanja in zavračanja. Tudi danes se mnogi še niso navadili na kožo, ki govori zgodbe brez besed.

V zahodnem svetu so se premiki k odobravanju in sprejemanju tetovaž začeli v poznem 19. stoletju, kasneje je navdušenje zopet potonilo in se v prvi polovici 20. Stoletja vrnilo. Danes je tetoviranje v polnem zagonu. Predvsem mlajše generacije se pogosto odločajo za kakšen manjši okras na koži, ki jim je ljub ali pa jim predstavlja neko osebno noto, ki jih opominja na določen življenjski dogodek vreden večnega posvetila.

Predvsem tetovaže z religioznimi simboli imajo za uporabnika nek globlji pomen, neko osebno zgodbo, ki je pomembno vplivala na življenje posameznika. Glede na to, da smo v času, v katerem se poudarja svoboda govora in izražanja je produkt tega tudi javno izražanje svoje pripadnosti neki religiji ali skupini, lahko pa tetovaže le izražajo svoja stališča in mnenja. Sem spada tudi opaženo večje število tetovaž z religioznimi simboli.

3 SIMBOLI V NAVEZAVI NA RELIGIJO IN TETOVAŽE

»Simbol je vidni svet, ki nam razodeva nevidni svet.« (Trstenjak 1994, 7).

Simboli so nekaj, kar buri duhove že v nam poznani kulturi, kaj šele takrat, ko se srečata dve med seboj popolnoma različni kulturi. Tetovaže z religioznimi simboli pa v opazovalcu izvablajo še večjo radovednost in na drugi strani spoštovanje, pa tudi strah pred neznanim, novim. Simboli se nahajajo v vsaki kulturi na svetu, saj si s z njihovo pomočjo ljudje osmišljajo življenje. Musek (1990) pravi, da so vsa dogajanja, ki obdajajo človeka, zelo pogosto tudi znamenja. Ta znamenja pa ponujajo globlji pogled v samo dogajanje, kar jih delajo celostne. »Simbol torej predstavlja neko vsebino, ki nas vodi k smislu, širšemu od konkretnega znaka te vsebine, tvori pa s to vsebino celoto. Simbol je razpoznavni znak te širše vsebine. Njegov smisel je, da razločene stvari spet poveže.« (Musek 1990, 18). Jung (2002) na primer deli simbole na naravne in kulturne. Naravni simboli izhajajo iz nezavednih vsebin psihe, kulturni simboli pa so tisti s katerimi izražamo »večne resnice«. Sem spadajo predvsem simboli religij, ki so skozi čas večinoma ostali nespremenjeni in ki jih je sprejela širša javnost civiliziranih družb. Simboli religij so se, če se navežem na Muska (1990), ohranili takšni kot so tako dolgo zato, ker so to mistične teme in so težko izrazljive z jezikom. Ravno zaradi nezmožnosti besednega izražanja, se religija izraža na simboličen način.

S prihodom kapitalistične družbe so simboli precej poniknili, v zadnjih letih pa je trend posvečanja duhovnosti narasel. »V tem pa je tudi oživljena misel za simbolično stran človekovega obstoja, za drugo, nevidno polovico njegovega življenja« (Trstenjak 1994, 9). Čaščno telo je tako postalo izvrsten predmet za izkazovanje duhovne plati posameznikov preko tetovaž z religioznimi simboli.

Simboli, ki so za večno vtisnjeni v kožo, pa imajo nek kontradiktorni pomen s fizičnim – »simboli nas opozarjajo, da onstran telesnega sveta obstaja še duhovni svet, ki je bogatejši in močnejši od telesnega« (Trstenjak 1994, 7). Če pa je to simbol, ki se povezuje z religijo in je tetoviran na koži, je njegova moč še toliko večja in močnejša, s seboj pa nosi veliko skrivnostnost in različne interpretacije tako za posameznika s tetovažo kot za opazovalca.

Tako ima lahko neka tetovaža z religioznim simbolom na dveh različnih uporabnikih čisto različna pomena, saj se lahko smiselna celota sestavi le skupaj z zgodbo posameznika, ki se je odločil za dotično tetovažo. Tu gre za popolno individualizacijo simbolov ali kot pravi Musek: »pri posameznikih nastajajo simboli in simbolni pomeni, ki so tudi povsem individualni, svojski ter idiosinkratični. Zaman bi jih iskali pri drugih posameznikih. Posebna in pomembna oblika individualne simbolike je seveda pesniška in sploh literarna ter umetnostna simbolika« (Musek 1990, 38). Pod umetnostno simboliko lahko torej uvrstimo tudi tetovaže.

Včasih so ljudje simbolom pripisovali večjo moč kot danes – vsaj tistim, ki so se skladali s takratnim načinom življenja. Danes so mnogi simboli izginili, saj niso več pomembni za vsakodnevno razlago pojavov, ker se je korenito spremenila tudi družba sama, ali pa so se preoblikovali na način, ki je smiseln za današnji način življenja.

Pri razlagi religioznih simbolov pa se nemalokrat zatakne. Opredelevanje, kaj je to religija, je še danes težko določljiva in nam ponuja več različnih odgovorov, na katere pa lahko običajno vedno znova postavimo še kakšno vprašanje. In ko želimo definirati religiozne simbole, je stvar še toliko bolj kompleksna in izmuzljiva. A vseeno je skozi leta proučevanja različnih kultur antropologom uspelo do neke mere pojasniti, kaj se skriva za besedo religija.

»Geertz torej meni, da moramo namesto družbenih funkcij religije raziskati, kaj religija pomeni ljudem, kako z njeno pomočjo lahko razumejo svet in kako osmišlja in usmerja človekov obstoj. Preučevati bi morali samo religijo in ne njenih družbenih vzrokov, končni cilj take raziskave pa bi moralo biti razumevanje, na kakšen način se svet in človeški obstoj zdita verniku smiselna« (Eriksen Hylland 2001, 249).

Flere in Kerševan (1995) izpostavita poseben vidik religije – t.j. religija v simbolni interakciji. Najprej poudarita, kar trdijo tudi vsi ostali navedeni avtorji, da človek brez simbolov ne more živeti. Ker je kultura celota simbolov neke družbe, vmes spada tudi religija. Sama religija ima poleg simbola svetega v sebi združene še moralne, običajne in družinske vrednote ter tudi druge simbole. Bistveno je, da se religija ustvarja in spreminja v procesu simbolne interakcije. To pomeni, da si posameznik svoje mnenje o religiji ustvarja preko interakcije z drugimi ljudmi in skupinami, posledično pa to lahko vpliva na njegovo versko spreobrnitev. »Religija je ena izmed takih simbolnih tvorb kulture, ki so jo ljudje ustvarili in jo še vedno ustvarjajo v medsebojni interakciji« (Flere in Kerševan 1995, 58).

Če se zopet vrnemo na tetovaže z religioznimi simboli – posamezniki, ki se odločajo za takšne vrste večni okras, prav tako verujejo. Tu običajno ne gre za simbole religij, ki imajo monopol v družbi, pač pa gre za individualizacijo posameznega simbola, ki z določeno zgodbo pridobi za uporabnika nek nov pomen, ki je posamezniku svet in ga na takšen način tudi obravnava, časti. Čedalje večja interakcija med verskimi skupinami, mediji in nasploh različnimi religijami, je privedla do sestavljanja religioznih simbolov v popolnoma nove celostne simbole. Kot bo razvidno pri sami analizi pridobljenih podatkov, so ti simboli pri posameznikih izredno pomembni za prezentacijo samega sebe in za izgradnjo identitete.

»Med človekom in fizičnim svetom je svet simbolov kot nekak tretji vmesni, posredovalni svet; to je svet pomenov in smislov, besed in jezika, svet znanosti in umetnosti, religije, socialnih in političnih sistemov« (Trstenjak 1994, 21).

Za tetovaže z religioznimi simboli bi tako lahko rekli, da so postale nova oblika izražanja verovanj pri mlajših generacijah. S stapljanjem različnih družbenih vplivov in kultur imamo danes namesto poslikanih verskih objektov in različnih verskih predmetov poslikana človeška telesa, ki burijo domišljijo in pripovedujejo zgodbo sama zase.

Ena izmed bolj zanimivih raziskav glede tetovaž z religioznimi simboli pa prihaja s strani dveh profesorjev iz univerze v Teksasu, ki sta prišla do presenetljivih ugotovitev. Svoje podatke sta objavila v časopisu *The Social Science Journal*.

Jerome R. Koch in Alden E. Roberts sta svoje ugotovitve o tetovažah z religioznimi simboli navezala na Maxa Webra in njegovo znano delo *Protestantska etika in duh kapitalizma*.

Poenostavljeno pravita, da tako kot so kalvinisti s svojim delom izražali svojo pripadnost protestantizmu, tako danes posamezniki s svojimi tetovažami z religioznimi simboli javno in ponosno izražajo svojo pripadnost določeni veri. To sta ugotovila na podlagi esejističnega vprašanja, kjer sta anketirane posameznike spraševala, zakaj so si dali tetovirati ravno religiozni simbol. Intervjuvanih je bilo šestdeset študentov, ki imajo tetovaže z religioznimi simboli. Od tega sta jih na podlagi odgovorov štiriinštiridesetih študentov ali 73% razporedila v naslednje tri skupine:

- a) Intervjuvane osebe, ki svojo tetovažo na nek način dojemajo kot željo in vpoklic Boga. S temi tetovažami izražajo svojo ljubezen do Boga in Jezusa, ne glede na to za kakšno poklicno pot se odločijo. Intervjuvane osebe so trdile, da jih tetovaža z religioznim simbolom vsak dan opominja, kako pomembno se je zavezati religiji in Bogu.
- b) V to skupino spadajo intervjuvane osebe, ki so se za svoje tetovaže z religioznimi simboli odločili zaradi posmrtnega življenja. Tetovaža tako deluje kot spomin na umrle sorodnike in prijatelje ter tako na nek način tudi časti posmrtno življenje in žalujočim daje upanje, da je umrla oseba odšla v nebesa ali našla večni mir.
- c) V tretjo skupino spadajo intervjuvane osebe, pri katerih tetovaža z religioznim simbolom odraža asketski način življenja. Gre za to, da posameznika religiozni simbol ves čas opominja, da je treba živeti v skladu z religijo.

(R. Koch in E. Roberts 2012, 210 – 213).

Protestantska etika je v 19. stoletju pripeljala do industrijske revolucije, morda bodo tudi tetovaže z religioznimi simboli v bližnji prihodnosti pripeljale do kakšne revolucije, ki bo spremenila družbo. Do sedaj so tetovaže že zahtevale nekaj manjših posegov v družbo, ki pa niso zanemarljivi. Že sam preskok tetovaž iz družbenega obrobja na elitno mesto umetnosti je pomemben dejavnik družbenih sprememb.

Seveda pa tetovaže z religioznimi simboli niso aktualne samo danes in samo v zahodnih družbah, pač pa so bile za mnoge kulture pomembne nosilke različnih pomenov že davno pred moderno družbo. Tako Scheinfeld (2007) razdeli namen tetovaž z religioznimi simboli v tradicionalnih kulturah na tri dele: vdanost ali predanost veri; tetovaže, ki pomagajo pri posmrtnem življenju; tetovaže, ki ščitijo pred zlom in vsemi ostalimi negativnimi

življenjskimi dogodki. Hinduizem na primer zelo veliko uporablja tetovaže z religioznimi simboli kot znak pripadnosti veri. Maori iz Nove Zelandije verjamejo, da bo njihov duh prepoznal njihove obrazne tetovaže in jim dal vizijo ter moč, da najdejo pot v novi svet. Na Japonskem pa si na primer Ainu ženske na kožo tetovirajo svojo boginjo. Ta podoba ima takšno moč, da odganja zle duhove in bolezni. To prakso lahko najdemo celo na Bližnjem vzhodu, kjer prevladuje Islam. Iračani pogosto tetovirajo majhno piko na konico nosu svojemu podmladku, da bi jih obvarovali pred boleznijo, hindujci tetovirajo podobo Hanumana, da jih zaščiti pred bolečino in boleznimi, Aborigini pa verjamejo, da jih tetovaže na njihovih udih varujejo pred bumerangi. Tetovaže z religioznimi simboli so in še vedno pomagajo posameznim osebam, da se spremenijo v svojih očeh in v očeh svojega boga ali bogov. Tetovaža tako postane del individuuma in ga na ta način spremeni v nekoga novega, drugačnega.

Religiozni simboli so danes bolj razpuščeni kot včasih. Pomenov za en in isti simbol lahko najdemo ogromno, najbolj pa je interpretacija določenega simbola odvisna od tistega, ki se je za ta simbol tudi odločil. Poleg tega pa je tudi pojem, kaj je religija, čedalje bolj odprt. Zaradi pretakanja in stapljanja različnih religijskih filozofij se ostra meja med religijami briše, s tem pa so nastali tudi novi simboli, ki jih s pridom uporabljajo mlajše generacije, da bi se s svojo inovativnostjo ločile od množice.

4 EMPIRIČNA ŠTUDIJA

Za pridobivanje podatkov o mnenju, kaj posameznikom in posameznicam pomenijo tetovaže z religioznimi simboli, sem uporabila kvalitativno metodo, in sicer intervju intervju, saj sem na takšen način lahko dobila zelo osebne odgovore, mnenja in stališča o tetovažah z religioznimi simboli. Podatki, ki sem jih dobila, so izredno zanimivi, predvsem pa kažejo sliko vzdušja današnje družbe, kar pomeni, da se pojavljajo odstopanja v pojmovanju tetovaž z religioznimi simboli nekoč in danes. Najprej pa nekaj besed o uporabljeni metodi.

4.1 INTERVJU

Intervju se praviloma izvaja kot usmerjen dialog med intervjuvancem in izpraševalcem, ko želi slednji pridobiti specifične podatke o raziskovani temi. Tako bi ga lahko opisali kot pogovor z namenom. Cilj izpraševalca je dobiti vpogled v raziskovano temo z vsemi specifičnimi problemi in opažanji. Skozi intervju izpraševalec postavlja vprašanja in motivira intervjuvanca, da pove svoje mnenje o raziskovani temi; tu pa ne gre le za vprašanja in odgovore, pač pa oba udeleženca eden na drugega reagirata z odzivanjem na nasprotnikov karakter, izgled in osebnost. To znatno vpliva na potek pogovora, na to v katero smer se tema odvija in na katerih točkah se poudarja. Na ta način izpraševalec in intervjuvanec soustvarjata znanje in na tak način poustvarjata realnost. Intervju tako vsebuje naslednje značilnosti:

- uporabljanje polstrukturiranih vprašanj za zbiranje podatkov;
- vzpostavljanje zaupanja med izpraševalcem in intervjuvancem;
- postavljanje odprtih vprašanj;
- motiviranje intervjuvanca, da pove svojo zgodbo in svoja mnenja.

(Hennink in drugi 2011, 109).

Intervju se uporablja za iskanje informacij na individualni ravni, za iskanje osebnih izkušenj ljudi, ki so pomembni za raziskovano temo. Intervju uporabljamo za razpoznavanje naslednjih informacij:

- kako se ljudje odločajo;
- kakšna so človekova lastna prepričanja in pogledi;
- vzgibi za določeno obnašanje;
- pomeni, ki jih ljudje pripisujejo izkušnjam;
- občutja in emocije ljudi;
- osebna zgodba ali biografija udeleženca/intervjuvanca;
- notranje informacije o občutljivih problemih;
- razumevanje okoliščin posameznikovega življenja.

Intervju se tako primarno uporablja za iskanje posameznikovih individualnih zgodb in mnenj. Lahko se uporablja tudi za raziskovanje bolj občutljivih tem, kjer je pomembna zaupnost podatkov – na primer raziskovanje tem o spolnosti, abortusih ali za raziskovanje nasilja v družini. Prav tako se intervju uporablja za razumevanje okoliščin, v katerih posameznik biva;

tu gre za ekonomske, socio-kulturne okoliščine ali za način življenja (Hennink in drugi 2011, 109 – 110).

Intervju kot kvalitativna raziskovalna metoda spada med mlajše generacije. Danes so intervjuji v zahodni družbi postali tako rekoč vseprisotni, ljudje pa smo s takšnim načinom interakcije postali zelo domači. Brez posebne napetosti lahko pričakujemo, da bomo za neko raziskovanje vprašani o mnogo kateri osebni stvari, ki zadeva naš vsakdanjik, odgovore o naših občutkih in naša mnenja in stališča pa bomo podali brez kakšnih dodatnih vprašanj o vprašani temi. Tako imamo danes veliko oblik intervjujev, ti pa so postali zelo pogosta metoda za pridobivanje raznoraznih informacij o vsakdanjem življenju, o tem kako in na kakšen način si ljudje razlagajo svoje življenjske izkušnje (K Fadyl in A Nicholls 2013, 23 – 29).

Za intervju sem izbrala osem oseb, pet moškega in tri ženskega spola. Do teh oseb sem prišla zelo naključno, po priporočilu prijateljev ali znancev. V intervjuju sem uporabila štiri demografska in pet odprtih vprašanj. Pri odprtih vprašanjih so intervjuvanci lahko izražali osebna stališča in povedali osebne zgodbe o svojih tetovažah z religioznimi simboli. Prednost intervjuja je prav osebna interakcija z intervjuvancem, tako da se lahko morebitni nesporazumi ob vprašanjih rešujejo sproti, posledično pa so odgovori bolj natančni in fokusirani na raziskovano temo. Slabost intervjuja pa je lahko prav tako prisotnost spraševalca, saj lahko zaviraš odprtost in sproščenost intervjuvanca ali nevede vplivaš na njegovo mnenje o raziskovani temi.

4.2 ANALIZA

V celotnem diplomskem delu sem se posvetila različnim teoretičnim pojmom in njihovemu razumevanju skozi čas, kulture in družbe ravno z namenom na podlagi izpeljanih intervjujev ugotoviti, ali vse to še vedno drži in se vse skupaj še vedno povezuje in razume na enak način ali pa so tetovaže z religioznimi simboli v današnji zahodni družbi razumljene popolnoma drugače in imajo za same uporabnike popolnoma drugačne pomene in na koncu koncev tudi namene.

Intervjuji, ki sem jih izvedla z različnimi ljudmi, različnih starosti, izobrazbe in načina življenja, so prav tako glede na raznolikost napisanega podajali včasih različne odgovore, včasih podobne, predvsem pa zanimive glede pojmovanja tetovaž z religioznimi simboli.

Štiri demografska vprašanja sem intervjuvancem zastavila takoj na začetku, da se je vsak intervjuvanec lahko sprostil, preden so se začela odprta vprašanja. Na začetku sem spraševala po spolu, starosti, zakonskem stanu in formalni izobrazbi. Kot že omenjeno, je sodelovalo pet moških in tri ženske. Starost sedmih intervjuvancev je od dvaindvajset do devetintrideset let, ena intervjuvanka je stara pod dvajset let. Kar zadeva zakonski stan so štiri osebe samske, tri osebe so v zvezi, ena pa je poročena. Pri formalni izobrazbi imajo tri osebe manj kot štiriletno srednjo šolo, pet oseb pa ima štiriletno srednjo šolo ali več.

Pri prvem vprašanju *Kako bi opisali vaš način življenja?* so se pojavili različni odgovori. Dva intervjuvanca sta ga opisala dejansko v navezavi na to s čim se ukvarjata in kako živita – ena oseba ga je opisala kot hip-hop in freelancer, druga oseba pa kot skrb ta uravnoteženo življenje, zdravo prehranjevanje, omenila je tudi konstantno željo po reduciranju stresa. Štiri osebe so opisale svoje življenje z eno ali več kratkimi besedami, kot so izjemno, čudovito, živahno, dinamično, zanimivo, običajno. Ena oseba je svoj način življenja opisala kot popolnoma nesmiselno in neprijetno, ter prav tako je ena oseba označila svoj način življenja kot izjemno protisloven in to izrazila v besedah kot so hitro–počasno, delovno–leno.

Na drugo vprašanje *Kaj vam osebno pomenijo tetovaže?* so se večinoma vsi intervjuvanci odzvali čustveno glede svojih tetovaž. Sedmim osebam njihove tetovaže pomenijo zelo veliko, torej ni le okras na telesu, ampak ima čustveno vrednost. Navajali so razlage, da so tetovaže del njihovega življenja, da so neko osebno zadoščenje v vsakdanjiku, da so tetovaže spomin, ki je za vedno vtisnjen na koži; so tudi čustvena podpora ob težkih časih in da so opomnik na način življenja, ki ga posameznik živi. Le ena izmed oseb je odgovorila, da zanjo tetovaža nima večjega pomena kot ostala telesna okrasja.

Tretje vprašanje je bilo *Pri katerih letih ste si dali narediti prvo tetovažo in kaj je bil razlog?* Dve osebi sta si dali narediti tetovažo pri dvaindvajsetih letih, ostale osebe vse pri različnih letih – pri sedemnajstih, devetnajstih, petindvajsetih, sedemindvajsetih, tridesetih in pri devetintridesetih letih. Dve osebi sta si dali narediti tetovažo zaradi smrti družinskega člana – ena zato, da bi jo tetovaža večno spominjala na to osebo, druga oseba pa se je tetovirala zaradi

želje po povezanosti med živim in mrtvim. Ostale osebe so si dale tetovaže narediti zaradi želje imeti nekaj, kar bi predstavljalo njihovo osebnost in način življenja, tudi religijo. Razlogi so bili tudi iskanje samega sebe in motivacija za nadaljevanje.

Četrto vprašanje se je že bolj fokusiralo na raziskovano temo: *Kateri religiozni simbol imate tetoviran?* Vseh osem intervjuvanih oseb ima tetovirane različne religiozne simbole. Dve osebi imata tetovažo sestavljeno iz dveh ali več simbolov – tako ima ena oseba tetoviran raeljanski simbol skupaj s feniksovimi peresom, druga oseba pa ima tetovirano bizonovo in orlovo glavo na lovilcu sanj. Ostale osebe imajo tetovirane naslednje religiozne simbole: keltski simbol, lilija, križ, solarni sistem, trikotnik in znak Om.

Pri petem in tudi zadnjem vprašanju sem želela izvedeti, kakšno je ozadje teh tetovaž z religioznimi simboli: *Zakaj ste se odločili za tetovažo s takšnim simbolom – se je v vašem življenju takrat zgodilo kaj pomembnega ali prelomnega?* Izmed vseh osmih oseb le ena oseba pravi, da se ji v obdobju, ko si je dala narediti tetovažo z religioznim simbolom, ni dogajalo nič posebnega in nič pretresljivega. Sedem oseb pa je imelo v tistem obdobju izkušnjo ali izkušnje z različnimi življenjskimi dogodki, ki so vplivale na njihov pogled na okolico in sebe. Dvema osebama je umrla bližnja oseba, zato sta tetovaži posvečeni njima. Dve osebi imata tetovažo, ki se direktno navezuje na religijo – to je simbol Om in simbol raeljanske religije. V tistem času sta osebi iskali samo sebe in nek življenjski smisel, zato jima ti simboli dajejo večni opomin, da je potrebno biti to, kar si, in da se je potrebno vračati nazaj k bistvu. Ena oseba ima tetovirano lilijo, ki je bila med vojno v Bosni izredno močan simbol za muslimane. Ta oseba ima tetovažo kot opomin na to iz kje prihaja in kaj so njegovi sonarodnjaki doživljali med vojno. Ena oseba pa ima tetoviran solarni sistem kot znak verovanja v neko višjo vesoljsko duhovnost. V tistem obdobju je ta oseba dobila občutek, da je psihično in fizično povezana s celotnim vesoljem.

4.3 UGOTOVITVE

Vse intervjuvane osebe z izjemo ene do svojih tetovaž bodisi tistih z religioznim simbolom ali tistih ne-simboličnih in ne-religioznih gojijo močno čustveno navezanost, saj tetovaže jemljejo kot podaljšek svoje osebnosti, karakternih značilnosti in načina življenja ali pa so tetovaže plod nekega življenjskega obdobja ali posameznega življenjskega dogodka, ki ga za

večno »spravijo pod kožo« kot z nekakšnim strahom, da bi v samem spominu prehitro zbledel. Sam pomen in razumevanje tetovaž tako lahko strnem v ugotovitev, da so le-te za posameznike in posameznice izredno pomembne in da do njih gojijo močno čustveno navezanost.

Samo pojmovanje, kaj je to religiozni simbol in kaj vse lahko danes pojmuje kot religiozni simbol, je zelo nenatančno opredeljeno, odprto za mnoge interpretacije in ideje. Svoboda odločanja in izbire, pa čeprav navidezna, je ponudila možnost kombiniranja in lepljenja različnih simbolov, ki so tako ali drugače prišli v zahodni evropski prostor. Intervjuvane osebe so bodisi kombinirale religiozne simbole s kakšnimi bolj eksotičnimi simboli tradicionalnih družb ali s simboli vzhodnih religij. Osebe so svoje simbole našle v religijah ali pa v zgodovinskih obdobjih različnih kultur.

Ravno to prilagajanje se je pokazalo tudi v samem pojmovanju religioznega simbola. Intervjuvane osebe so si izbrale nek religiozni simbol, ki so ga kombinirali z drugimi simboli ali pa so vzeli en simbol in mu na podlagi svojih izkušenj dodelili nov pomen. Tako se zgodi, da religiozni simbol izgubi recimo temu univerzalno pojmovanje v neki družbi, in namesto tega pridobi novega, individualiziranega s strani osebe, ki ga nosi na koži.

Pri pojmovanju tetovaž z religioznimi simboli pa so se pokazale očitne razlike med prvotnim namenom takšnih tetovaž in med sodobnimi interpretacijami, željami in občutji. Namen in pomen tetovaž z religioznimi simboli je v svoji prvotni obliki močno povezan z religioznim ali duhovnim svetom življenja, ki je v neki družbi ali kulturi središče življenja. Takšne tetovaže so imele in imajo posebno skrivnostno moč in učinke, zato je bilo primerno in zapovedano, da jih prvič – izdelujejo le tisti, ki razumejo in so povezani z duhovnim svetom in drugič – da v obzir takšne pomembnosti priredijo različne obrede ali iniciacije, zabave, čaščenja in podobno. Tudi sami učinki teh tetovaž, ki naj bi varovale in zaščitile posameznike ali pa jim pomagale v posmrtnem življenju skozi neznano potovanje, so v zahodni družbi le še zbledel spomin ali pa zgodovinsko dejstvo. Prvotni namen tetovaž z religioznimi simboli je bilo usmerjanje v družbo, v samo kulturo, v skupnost, v energije in duhove. Gre se za usmerjanje v svet, v veselje ali čisto preprosto povedano v ljudi, v skupne odnose, v povezovanje in solidarnost.

Spremembe skozi čas so tako posegle na mnoge ravni življenja, tudi samo razmišljanje se je spremenilo, preobrazilo, zamenjalo obleko. Pojmovanje tetovaž z religioznimi simboli med intervjuvanimi osebami kaže na to, da so si te osebe dale tetovirati določene religiozne simbole izključno zaradi svoje želje in ne zaradi koga drugega. Tu gre za življenjske prelomnice ali obdobja, ki so pomembno vplivala na njihovo preobrazbo, čustva ali mišljenje. Torej jih ni pritegnilo nič na kolektivni ravni, ampak gre samo za individualne želje. Tudi sami religiozni simboli upodobljeni v tetovažah so prvotno za neko družbo ali kulturo imeli univerzalni pomen, kar pomeni, da so vsi vedeli kakšen pomen ima nek simbol, danes pa so le-ti simboli popolnoma individualizirani in so morda za tretjega opazovalca popolnoma nesmiselni. Tudi mojstri, ki tetovirajo so zgolj umetniki in ne kakšni posvečeni duhovni voditelji, ki imajo stik z onostranstvom.

Pomen tetovaž z religioznimi simboli v zahodni družbi torej običajno ni čaščenje neke višje sile ali izkazovanje ponižnosti nečemu kar presega človeški um, niti te tetovaže ne izražajo stanje duha ali mnenj kakšne skupnosti, ki ima neke skupne cilje, vrednote in stališča, ampak gre zgolj za zadovoljevanje svojih potreb in želja. Strnjeno rečeno gre za okras na telesu, ki sovpada s posameznikovim karakterjem in načinom življenja. Tudi če gre za religijo in verovanja, se vse dogaja bolj na individualni kot na kolektivni ravni. Iz takšnega pojmovanja je razvidno, da se je družba od neke kolektivnosti umaknila k individualizaciji in usmerjanju v svoje dobro in ne v kolektivno dobro.

Intervjuvane osebe s pomočjo tetovaž z religioznimi simboli iščejo sebe in svojo srečo, dajejo nek smisel svojemu življenju in svojim spominom, ne glede na mnenja okolice. V teh tetovažah imajo moč in podporo, da lahko po določenih življenjskih izkušnjah nadaljujejo svojo pot in stremijo k svojim ciljem. Obračajo se k sebi, k svojim željam, k svojim občutjem.

5 ZAKLJUČEK

Tetovaže z religioznimi simboli so v različnih kulturah in različnih časovnih obdobjih naletele na odobravanja in zavračanja. Pri nekaterih so vzbujale strahospoštovanje ali vsaj spoštovanje, pri drugih spet odpor ali pa so bile razumljene kot skrunitev človeškega telesa. V današnjem zahodnem svetu pa so običajno tetovaže z religioznimi simboli posvečene lastnim,

zelo osebnim veram in prepričanjem, ki si jih lahko vsak sestavi po svoje. Takšne tetovaže so najbolj pogosto kombinirani religiozni simboli tradicionalnih družb in ostalih simbolov, ki se potem za posamezno osebo združijo v želeno celoto. Sestavljanje, lepljenje in kombiniranje religiozних simbolov ter dojemanje njihovega pomena kaže na hitre družbene spremembe, katerim se ljudje težko prilagajajo.

»Na videz paradoksalen rezultat modernizacije v mnogih delih sveta je pojav "tradicionalističnih" gibanj, ki povečujejo dobre strani "kulture prednikov". ... ta gibanja razumemo kot različne strategije, ki pomagajo ljudem, da se sprijaznijo z novimi družbenimi in kulturnimi okoliščinami in se prilagodijo novemu, ne da bi pri tem povsem zavrgli staro; v naglo spreminjajočem se svetu na ta način ustvarjajo občutek kontinuitete s preteklostjo« (Eriksen Hylland 2001, 306).

Povezava s preteklostjo pri tetovažah z religioznimi simboli tako še vedno obstaja, saj daje posamezniku občutek varnosti. Takšne spremembe pa izzovejo marsikatero vprašanje, tudi problem avtentičnosti tetovaž z religioznimi simboli. In ali resnično vsi posamezniki, ki se odločijo za takšne vrste tetovaže, iščejo sami sebe in s takšnimi ali drugačnimi motivi častijo svoja prepričanja ali pa gre zgolj za promocijo samega sebe širši javnosti kot poduhovljeno bitje, ki je v življenju prestalo takšne in drugačne preizkušnje.

Tetovaže z religioznimi simboli so tudi zelo dober pokazatelj, kako funkcionira današnja družba. Prva izmed že omenjenih sprememb je obračanje k individualnosti in ne h kolektivnosti. Posamezniki se za religiozne simbole večinoma odločajo na podlagi svojih življenjskih izkušenj, mnenj in vrednot, ne pa na podlagi skupinske identitete – ta je bila včasih bistveno močnejša. Kljub temu, da gre pri religioznih simbolih za duhovno plat, se posamezniki za njih odločajo racionalno. Kot da tehtajo, kaj bolj ustreza njihovemu stilu in načinu življenja. Ali kot je opazil že Jung (2002), da ljudje racionalnost postavljajo na prvo mesto ob tem pa mislijo, da so se znebili večnega praznoverja. Tu poudari, da se s tem izgubijo tudi zelo pomembne duhovne vrednote, brez teh pa je človek v nevarnosti. Zgodi se moralni propad človeka, ki se kaže v razdvojenem svetu brez vrednot.

Torej, tetovaže z religioznimi simboli imajo smisel, tako za posameznika kot za družbo. Z vidika posameznika je njihov namen, da se skladajo z osebnimi lastnostmi posameznika in njegovim načinom življenja. Smiselne so zato, ker so v večini primerov opomin na določene

življenjske dogodke ali pa daljša življenjska obdobja v katerih se je posameznik spraševal o lastni identiteti in o življenjskem smislu. Tetovaže z religioznimi simboli tako posamezniku dajejo občutek varnosti, na drugi strani pa so večni opomnik na prelomna življenjska obdobja. Z vidika družbe pa tetovaže z religioznimi simboli opozarjajo na družbene spremembe. Racionalni um je očitno že dosegel svoj vrh, saj se čedalje več ljudi zanima za duhovno sfero življenja. Sedem izmed osmih intervjuvanih oseb se je odločilo za religiozni simbol zaradi verovanja v nekaj, kar ni materialno, pač pa spada v duhovni svet. Posamezniki tudi na ta način izkazujejo svoje nezadovoljstvo s svetom, v katerem so izginile mistične vsebine, ki so jih nadomestila gola znanstvena dejstva.

Ne glede na vse pa spremembe hitijo naprej brez ozira na človeka, ta pa najde svoj smisel v različnih stvareh, tudi v tetovažah z religioznimi simboli.

»In vendar se vrti.« (Galileo Galilei)

6 LITERATURA

1. Belting, Hans. 2004. *Antropologija podobe: Osnutki znanosti o podobi*. Ljubljana: Studia humanitatis.
2. DeMello, Margo. 2007. *Encyclopedia of body adornment*. Westport: Greenwood Press. Dostopno prek: DiKul.
3. Eriksen Hylland, Thomas. 2009. *Majhni kraji, velike teme*. Maribor: Založba Aristej.
4. Flere, Sergej in Marko Kerševan. 1995. *Religija in (sodobna) družba: uvod v sociologijo religije* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. G. Jung, Carl. 2002. *Človek in njegovi simboli*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
6. Hennink, Monique, Inge Hutter in Ajay Bailey. 2011. *Qualitative research methods*. SAGE Publications Ltd. Dostopno prek: Google Učenjak.
7. K Fadyl, Joanna in David A Nicholls. 2013. Foucault, the subject and the research interview: a critique of methods. *Nursing Inquiry* 1 (20): 23-29.
8. Kosut, Mary. 2014. The artification of Tattoo: Transformations within a cultural field. *Cultural sociology* 8 (2): 142-158.
9. Krpič, Tomaž. 2011. *Telo, umetnost in družba*. Ljubljana: Založba FDV.
10. Musek, Janek. 1990. *Simboli, kultura, ljudje*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
11. Pitts-Taylor, Victoria. 2008. *Cultural Encyclopedia of the body*. Westport: Greenwood Press. Dostopno prek: DiKul.

12. R. Koch, Jerome in Alden E. Roberts. 2012. The protestant ethic and the religious tattoo. *The Social Science Journal* 49 (2): 210-213.
13. Simmel, Georg. 2000. *Izbrani spisi o kulturi*. Ljubljana: Studia humanitatis.
14. Scheinfeld, Noah. 2007. Tattoos and religion. *Clinics in Dermatology* 25 (4): 362-366.
15. Schiffmacher, Henk. 1996. *Tattoos*. Köln: Taschen GmbH.
16. Trstenjak, Anton. 1994. *Človek simbolično bitje*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

PRILOGA A: Intervju - vprašanja in odgovori

1. Kako bi opisali vaš način življenja?

Oseba A: Svoj način življenja bi opisal kot svobodnega, hip-hoperskega. Sem freelancer.

Oseba B: Svoj način življenja bi opisala kot izjemen in čudovit. S svojim življenjem sem trenutno zelo zadovoljna.

Oseba C: Svoj način življenja bi opisal kot nesmiselno, bedno in brezvezno. V svoji koži se počutim slabo.

Oseba Č: Nič kaj posebno ne bi opisal svojega načina življenja, živim zelo običajno, brez večjih nihanj.

Oseba D: Rekel bi, da živim zelo živahno in dinamično življenje, vedno sem v akciji.

Oseba E: Svoje življenje bi opisal v protislovjih, saj se mi v življenju prepleta vse od hitrega do počasnega, delovno in sproščeno, tudi leno je včasih.

Oseba F: Nič kaj posebno ne bi opisala svojega življenja, še najbolj ga opiše beseda zanimivo.

Oseba G: V mojem načinu življenja prevladuje predvsem skrb za uravnoteženo življenje, zdravo prehranjevanje. Imam konstantno željo po reduciranju stresa z različnimi tehnikami. Rada sledim svojemu srcu in se posvečam umetnosti.

2. Kaj vam osebno pomenijo tetovaže?

Oseba A: Tetovaže mi pomenijo zelo veliko, saj so del mojega življenja.

Oseba B: Tetovaža je zame okras na telesu, ki pa mi je zelo pomemben, saj se sklada z mojo osebnostjo.

Oseba C: Zame je tetovaža osebno zadoščenje in zatočišče v mojem svetu.

Oseba Č: Tetovaža mi ne pomeni nič več od ostalih telesnih okrasov kot so uhani ali kakšen drug nakit. Zame je to le eden izmed telesnih okrasov.

Oseba D: Tetovaža mi pomeni nek večni spomin, ki je vtisnjen na koži in je meni osebno zelo pomemben in vreden spomina.

Oseba E: Tetovaža je zame podpora pri notranji moči. Pri meni gre osebno za notranjo moč, ki se potem kaže navzven preko tetovaže.

Oseba F: Čisto preprosto povedano je tetovaža del mene in moje osebnosti.

Oseba G: Zame je tetovaža moj osebni spomenik na nekaj kar mi pomeni zelo veliko. Gre za neko identiteto in poistovetenje z določeno resnico.

3. Pri katerih letih ste si dali narediti prvo tetovažo in kaj je bil razlog?

Oseba A: Tetoviral sem se pri 22ih letih, razlog pa je bila motivacija za tisti čas. Rad imam zgodovino, zato moj simbol izraža moč zgodovine.

Oseba B: Prvič sem se tetovirala pri 17ih, ko sem pravzaprav iskala samo sebe in kaj sploh hočem od življenja. Takrat se je v mojem življenju dogajalo zelo veliko stvari.

Oseba C: Tetoviral sem se pri 39ih letih, to je bilo torej pred kratkim, ko mi je umrla mama, tako da to tetovažo posvečam predvsem spominu na mojo mamo.

Oseba Č: Tetoviral sem se pri 22ih, nimam pa nobenega posebnega razloga, le zaželel sem si tetovaže. Pravzaprav me moja tetovaža spominja na moje korenine, saj prihajam iz Bosne in ta simbol je bil včasih za Bosance zelo pomemben.

Oseba D: Tetoviral sem se pri 19ih letih. Razlog je bila smrt moje babice, s katero sem se zelo dobro razumel in jo zelo pogrešam. Moja tetovaža je tako večni spomin na mojo babico.

Oseba E: Pri 25ih sem se tetoviral zato, ker sem začel verovati v neke druge stvari, v veselje in naravo, v stvari, ki so višje od vsakdanjega človeka.

Oseba F: Tetovirala sem se pri 27ih letih, ker sem si to preprosto želela. Želela pa sem tudi, da tetovaža predstavlja del mene in moj način življenja, zato sem potrebovala kar nekaj časa, da sem našla ustrezen simbol.

Oseba G: Pri 30ih sem se prvič tetovirala zato, ker mi izredno veliko pomeni glasba, dve leti kasneje pa sem se odločila tudi za simbol, ki me povezuje z mojo duhovnostjo. Ta drugi simbol me tako vedno spominja na to, da se je potrebno umirjati in vračati v svoje bistvo, vsak dan znova.

4. *Kateri religiozni simbol imate tetoviran?*

Oseba A: Tetoviran imam keltski simbol.

Oseba B: Tetovirano imam feniksovo pero in raeljanski znak.

Oseba C: V kombinaciji vsega imam tetovirano bizonjo glavo in orlovo glavo na lovilcu sanj.

Oseba Č: Imam tetovirano lilijo, ki je bila upodobljena na predvojnem grbu Bosne in Hercegovine.

Oseba D: Tetoviran imam križ.

Oseba E: Tetoviran imam solarni sistem.

Oseba F: Tetoviran imam trikotnik, ki je skrit v drugo tetovažo.

Oseba G: Tetovirane imam note in violinski ključ, druga tetovaža pa je znak »OM«.

5. *Zakaj ste se odločili za tetovažo s takšnim simbolom – se je v vašem življenju takrat zgodilo kaj pomembnega ali prelomnega?*

Oseba A: Za to tetovažo sem se odločil, ker imam zelo rad zgodovino, mogoče je razlog tudi to, da prihajam iz Kranja, ki je zgodovinsko precej bogato mesto.

Oseba B: Razlog za ta simbol je zelo divje življenje v tistem obdobju življenja. Enostavno sem iskala samo sebe, saj sem se precej izgubljala.

Oseba C: Prvi razlog tetovaže je predvsem smrt moje mame, ki me je zelo prizadela. Drugi razlog pa je vzpostavljanje povezave med živimi in mrtvimi.

Oseba Č: Moja tetovaža predstavlja moje korenine in mojo pripadnost moji veri in mojemu narodu. Kljub temu, da živim v Sloveniji, se rad vračam k svojim koreninam in svoji prvotni zgodovini. Spominja me na to, kaj je moj narod med vojno pretrpel.

Oseba D: V tem času mi je umrla babica, na katero sem bil zelo navezan. Moram pa reči, da tega križa ne povezujem s krščanstvom, ampak izključno z večnim spominom na babico.

Oseba E: Ta simbol imam tetoviran zato, ker se mi je v tistem obdobju začelo dogajati, da sem začel verovati v neke višje sile, v celotno veselje in energije, ki nas povezujejo. Počutil sem se in še vedno se počutim s srcem in umom povezanega s temi višjimi silami.

Oseba F: Ko sem se tetovirala se ni zgodilo nič prelomnega ali pomembnega, saj sem se za izbrani simbol odločala kar nekaj časa. Mi je pa všeč, da je simbol po eni strani zelo preprost, po drugi strani pa ima ogromno moč in mnogo različnih interpretacij.

Oseba G: Za simbol »OM« sem se odločila zato, ker se veliko ukvarjam z duhovnostjo, v tistem obdobju pa sem se bila takšnemu načinu življenja pripravljena posvetiti še veliko bolj, saj sem zaradi osebnih življenjskih izkušenj to tudi potrebovala. Ker simbol predstavlja izvor vseh vibracij, se z njim počutim močno povezana in daje mi energijo vsak dan znova.